

Марія Карп'юк

Екологічний аспект профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю ПТНЗ

«Виховання йде від Природи, що вливає в серця насіння благої волі та мало-помалу, без перешкод вирісши, самовільно й доброзичливо робить все те, що свято й бажано перед Богом і людьми».

Григорій Сковорода

У статті мотивується актуальність екологічного аспекту в профорієнтаційній роботі з учнівською молоддю ПТНЗ в контексті вимог сьогодення щодо конкурентоздатності кваліфікованого фахівця.

Ключові слова: екологія, екологічна культура, космізм, всеєдність, екогуманізм.

Марія Карпюк

Экологический аспект профориентационной работы с ученической молодёжью ПТУ

В статье мотивируется актуальность экологического аспекта в профориентационной работе с ученической молодёжью ПТУ в контексте требований, которые предъявляются сегодня относительно конкурентной возможности квалифицированного работника.

Ключевые слова: экология, экологическая культура, космизм, всеединство, экогуманизм.

An ecological aspect of professionally by orientation work is with student's young people VTS

In the article actuality of ecological aspect is explained in professionally by orientation work with student's young people VTS in the context of requirements of today in relation to the competitiveness of skilled specialist.

Keywords: ecology, ecological culture, kosmizm, unity of all is with everything, ecohumanism.

Постановка проблеми. Під профорієнтаційною роботою розуміємо комплексну науково обґрунтовану систему практичних методів і засобів впливу на особистість учня з метою забезпечення самостійного усвідомленого вибору професії, її освоєння та здійснення професійної діяльності на основі врахування індивідуально-психологічних властивостей підлітка й потреб ринку праці в кадрах [5, с.725]. Фактично, через профорієнтаційну рекламу того чи іншого фаху, проектується професійний шлях людини: її рання підготовка до соціалізації, до активної участі в трудовій діяльності суспільства; адаптації до різноманітних деструктивних ситуацій виробничого характеру, самостійного пошуку свого місця в професійному житті, можливого безробіттю чи необхідності змінити вид діяльності та перекваліфікуватися. Професійна орієнтація є комплексною системою, соціально-економічною за виникненням, суттю й критеріями оцінки

ефективності; психолого-педагогічною, й медико-психофізіологічною — за методами вивчення й виховання особистості учня; міжвідомчою й міждисциплінарною — за формами організації [5, с.726].

Науково-технічний поступ якісно змінює роль і місце кваліфікованого фахівця у виробничому процесі. Сьогодні особливо зростає потреба у високоосвічених, креативних, всебічно розвинутих робітниках, здатних поєднувати інтелектуальну й фізичну працю, дотримуючись норм морально-етичної поведінки та професійно-конструктивної комунікації відповідно до вимог загальнолюдської культури в поліетнічному соціумі. Отже, оптимальне поєднання інтелектуально-креативного, духовно-екологічного, виробничо-трудоного, морально-етичного та психофізичного розвитку майбутніх кваліфікованих робітників, — це вимога сьогодення, що гостро постає перед психолого-педагогічними колективами ПТНЗ.

Мета і завдання статті. 1. Аргументувати необхідність поглиблення при проведенні профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю ПТНЗ екологічного аспекту їх майбутньої професії. 2. Акцентувати увагу на потребі постійно доносити до свідомості майбутніх кваліфікованих робітників інформацію про реальний екологічний стан на планеті, в Україні, в регіонах, на виробництві, а також домагатися розуміння кожним учнем ПТНЗ потреби нарощувати екологічну культуру на виробництві .

Науковою основою статті є ідеї космізму та екогуманізму, що певною мірою знайшли висвітлення в працях К.Д.Ушинського, В.І.Вернадського, К.Е.Цюлковського, І.О.Сікорського, Г.Ващенко, В.М.Бехтерева, Б.Г.Ананьєва, П.Тейяра де Шардена, М.К.Реріха, О.І.Реріх, О.П.Блаватської, О.Л.Чижевського, Л.М.Толстого, В.С.Соловйова, П.О.Флоренського, М.Федорова, А.С.Сахарова, М.Монтессорі, С.Д.Кримського, М.О.Бердяєва, О.Бердника, В.П.Казначеева, І.А.Зязюна, О.І.Клізовського, М.О.Лосського, Г.І.Шипова, Є.А.Спіріна, А.С.Маркова, В.Ю.Тихоплава, Т.С.Тихоплав, І.І.Залевського, М.О.Клименко, В.С.Крисаченка, В.М.Бровдія, О.О.Гази, М.В.Савчин, В.Д.Онищенко,

М.А.Голубця, Л.Г.Мельника, М.С.Гончаренка, Ю.Д.Бойчука, А.Л.Бобровського, Л.І.Маслова та ін.

Останнім часом активно розробляються питання екології людини (М.А. Агаджанян, В.П. Казначеев, В.Г. Горшков, Н.А.Добротіна, Ю.Г.Волков, В.С.Полікарпов, В.М.Мовчан, А.Д.Адо, Б.Б.Прохоров, О.М.Микитюк, О.З.Злотін, В.М.Бровдій, І.І.Даценко, А.Д.Сараєв, Н.В.Семенюк, С.А.Шмалей, С.О.Гринь, В.І.Торшин, О.П.М'ягченко, О.Д.Гречишкіна та ін.), що свідчить про гостру потребу на ці екогуманістичні знання в суспільстві, зокрема в професійній освіті.

Виклад основного матеріалу. Формування **відповідальності** в учнів ПТНЗ має виняткове значення для подальшої професійної діяльності. Розвиваючись, підліток вчиться брати на себе відповідальність за свою поведінку, свої вчинки перед власним сумлінням, колегами, друзями, рідними. У перехідний період від дитинства до юності, а особливо при одночасному професійному становленні, відповідальність, як і будь-яка моральна якість, є мінливою, негармонізованою, нестабілізованою, нецілісною, перебуває в стані формування. Тому так важливо, щоб батьки, педагоги, вихователі й психологи допомогли учням на будь-якому етапі їх професійного самовизначення багатогранно й повніше усвідомити гаму й палітру викликів, пов'язаних з особливостями розвитку ринкової економіки в умовах розбалансованої законодавчо-правової системи України, з викликами, що виникають з огляду на конфронтаційні взаємовідносини між членами соціуму із-за порушення їх соціально-економічних інтересів, і з огляду на гостру потребу власною професійною майстерністю забезпечувати гармонізацію суспільного виробництва, постійно дбаючи про максимальне збереження навколишнього середовища та природних ресурсів, пам'ятаючи в щоденній професійній праці про актуальність як для економіки України, так і для світового господарювання Концепції гармонійного збалансованого розвитку, що в єдності охоплює провідні чинники позитивного розвитку суспільства: **економічний, соціальний та екологічний**.

Сьогодні **екологія** (від грецьк.οίκος — дім, родина, середовище + логія) охоплює практично всі сфери життя людини (духовні, психологічні, гуманітарні,

економічні, технічні, наукові, політичні) і стала наукою про проблеми виживання в навколишньому середовищі. Отже, виникла необхідність відверто акцентувати увагу на тому, що планетарна цивілізація підходить до кризової межі й сьогодні стоїть перед проблемою виживання. У зв'язку з цим доречно згадати думки К.Маркса про те, що перемоги техніки куплені ціною моральної деградації... Всі наші відкриття й увесь наш прогрес приводять до того, що матеріальні сили наділяються інтелектуальним життям, а людське життя, позбавлене своєї інтелектуальної сторони, зводиться дорівня простої матеріальної сили .

Сучасний етап розвитку людства абсолютною більшістю фахівців різних галузей знання характеризується як **кризовий**. На такій оцінці сходяться представники й природничих, і соціально-гуманітарних наук. Стає зрозуміло, що модель «прогресу» за рахунок експлуатації Природи аж до її винищення, стає фундаментом можливого самознищення людської цивілізації. Звідси потреба не замикатися межами традиційних проблем, що розглядаються в тій чи іншій науці, а намагатися максимально інтегрувати здобутки різних напрямків знання, адже сьогодні вже відомо, що увесь Всесвіт функціонує за голографічним принципом. Суть голографічної природи Універсуму полягає в тому, що все в Світобудові пов'язане між собою. Це єдина **вібраційно-комунікативна** система, між елементами якої здійснюється **безперервний обмін інформацією, енергією**. XXI століття наповнене **викликами**, для розуміння природи яких традиційні схеми мислення вже не спрацьовують. Що ж нового бачимо в динамічних змінах сьогодення, до сприйняття й розуміння яких має бути готовою кожна особистість, кожний освітянин, науковець, педагог, вихователь, кожний робітник, фахівець ринку праці? **По-перше**, — це парадигма **глобалізму** та пов'язана з нею ідея **інформатизації**. Завдяки цим процесам учень ПТНЗ все більше й повніше розуміє світ як **свій дім**, який має бути безпечним для всіх землян. Базовими проблемами сучасної гуманістики є: а) **космопланетарна** природа людини; б) холістичне, цілісне, екологічне мислення особистості; в) професійна освіта, якість якої відповідає рівню сучасних планетарних, національно-культурних, духовно-екологічних, економічних, валеологічних, управлінських завдань. **По-друге**, —

забезпечення нового рівня гуманізації всіх сфер діяльності кваліфікованого робітника, а також розвиток **демократичних** основ державності, утвердження рівноправного громадянського суспільства, пізнання законів функціонування екології, економіки, соціуму, Всесвіту. **По-третє**, — формування толерантної, моральної поведінки членів колективу, соціальних організацій і різних інституцій з метою, щоб зробити світ безпечним для всіх, а еволюційний поступ землян збалансованим і конструктивним. **По-четверте**, — у сфері самоуправління, зокрема — вміння складати бізнес-програми майбутніми кваліфікованими робітниками, тобто вміння вести «Свою справу», що є важливим для конкурентоспроможності випускників ПТНЗ, а також їх успішної фахової самореалізації. **По-п'яте**, — усвідомлювати фундаментальні основи (на підставі синтезу планетарних, космічних, біосферних, неосферних, атропосферних, культурологічних начал життя) саморозвитку систем у світі. **По-шосте**, — потреби розробити й закласти в навчальні дисципліни **механізми забезпечення збалансованого розвитку суспільства й економіки**. **По-сьоме**, — необхідність формувати адаптаційні механізми в майбутніх кваліфікованих робітників, що дає можливість, незважаючи на всі впливи, зберігаючи цілісність, здатність до самоудосконалення, самоконтролю, самоаналізу, саморозвитку, самореалізації. **По-восьме**, — потреба вивчати інноваційні знання про космопланетарну природу людини, що допоможе глибше зрозуміти місію, призначення особистості в Універсумі, а також її взаємозв'язок з одухотвореним Простором. **По-дев'яте**, — усвідомлювати, що будь-який розвиток детермінований і цілеспрямований, він планується й програмується, тому так важливо, щоб випускник ПТНЗ був психологічно готовим сприймати важливість таких знань.

У контексті загострено-динамічних координат сьогодення важливо розуміти, що **соціальний аспект** профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю ПТНЗ потребує постійної уваги й роз'яснення з метою збагачення майбутніх кваліфікованих робітників знаннями про цінність доброзичливих міжособистісних відносин з партнерами по професійній роботі. Це поліпшує психологічну атмосферу в колективі, удосконалює взаємодійність,

співпрацю, взаємопідтримку, взаємовиручку; сприяє взаємодовірі, отже, гармонізує, урівноважує психостани учасників виробничо-трудоного процесу, активізує становлення й закріплення надійного, стабільного морально-психологічного клімату. Екологізація виробничо-ділових взаємин між партнерами по професії є важливим здоров'язберігаючим і релаксивним засобом, що, набираючи масового характеру, суттєво впливає на якість енергоінформаційного простору села, міста, району, області, регіону, планети Земля в цілому.

Економічний аспект профорієнтаційної роботи з учнями ПТНЗ спрямовується психологами, педагогами, майстрами виробничого навчання, вихователями, методистами на пояснення того, що саме через практичну професійну діяльність проявляється результативність особистісно-індивідуальних потенціалів кваліфікованих робітників, матеріалізуючи їхню майстерність, дисциплінованість, відповідальність, мобільність, працьовитість, (чи інші якості) чим засвідчується або успіх і продуктивність професійної праці, або, навпаки, втрати від несподіваних недоглядів, помилок, аварій, збитків, травм тощо. Особливої уваги й наполегливої постійної роз'яснювальної профорієнтаційної роботи з учнями ПТНЗ потребують **екологічні аспекти** як психології особистості підлітка, так і сучасної економіки. Відсутність належної екологічної культури й свідомості в учнів ПТНЗ красномовно промовляє статистичними даними. Саме з вини людського фактора, як свідчить статистика, відбувається велика кількість (до 85%) різних аварій і катастроф. Усереднена структура виробничих пригод, що призвели до нещасних випадків, скажімо, в 2003 році, має у відсотках такий вигляд: а) дорожньо-транспортні пригоди — 22%; б) падіння з висоти — 13%; в) падіння предметів, обвали землі та інші — 11%; г) ураження робітника предметами, що рухаються, розлітаються, обертаються — 16%; д) ураження струмом — 10%; е) вплив екстремальних температур — 3%; є) інші причини— 25%. Всього в 2003 році на виробництві було травмовано 25,7 тисяч чоловік, у тому числі 1,1 тисяча травм зі смертельним результатом [10].

Перебудова економіки й соціально-культурної сфери — це насамперед перебудова людей. Виникає гостра необхідність подолання звужених

«спеціалізацій» і «диференціацій», необхідність у міждисциплінарній інтеграції різних знань. Шлях до реформування економічних і технологічних систем починається з реформування особистості учня: зміни його світогляду, модернізації знань, удосконалення умінь і навичок, формування нової парадигми екологізації економіки, починаючи від аналізу методологічних підходів до конкретних навчально-методичних розробок. Майбутні кваліфіковані робітники мають розуміти, що **екологічна економіка** — це міждисциплінарна галузь знань, яка дає можливість побачити взаємозв'язки між екосистемами, соціальними організаціями та ринково-економічними структурами, а також умови, які забезпечують еволюційно-безпечний стан і прогресивний розвиток усіх трьох компонентів єдиної мегасистеми «Природа — Людина — Суспільство (економіка)».

У кінці ХХ ст. — на початку ХХІ ст. почало все більш виразно заявляти про себе колективне усвідомлення того, що принципи гуманізму мають поширюватися не тільки на людину (дитину, школяра, учня, студента), але й на природу та економіку. Отже, гуманізм втрачає свій попередній зміст і стає екогуманізмом, так як любов людини, егоїстично спрямована тільки на неї саму, приводить, у кінцевому результаті, до екокризи, що виразно проявляється в таких явищах, як:

1. Погіршення якості умов проживання, що спричиняє скорочення тривалості життя, збільшення захворюваності, смертності й погіршення генофонду етносу.
2. Ріст соціальної напруги в результаті несприятливих екологічних факторів.
3. Небезпечне забруднення продуктів харчування й питної води.
4. Поширення радіоактивного забруднення.
5. Забруднення повітряного простору й небезпечні зміни клімату.
6. Утворення зон екологічної неблагополучності й загроз життю.
7. Деградація поновлюваних природних ресурсів (родючості ґрунтів, рибних і лісових ресурсів).
8. Виснаження невідновлюваних природних ресурсів (мінеральної сировини, вуглеводневих енергоносіїв).
9. Збільшення ризиків великих техногенних катастроф.
10. Погіршення якості поверхневих і підземних вод, а також прибережних вод морів.

Крім зазначених загальнопланетарних факторів, що викликають занепокоєння щодо перспектив виживання людської цивілізації в найближчому майбутньому, для України, особливо після Чорнобильської катастрофи, характерні перш за все такі екологічні проблеми: 1. Зміна структури земельних ресурсів унаслідок вилучення земель під господарські потреби та забудови, а також через розвиток деградаційних процесів у ландшафтах (ерозії, абразії, суфозії, просідання ґрунтів, підтоплення та заболочення). 2. Зменшення запасів корисних копалин (вичерпання ресурсів, зменшення їхньої якості та різноманітності, небезпека порушення середовища внаслідок видобутку корисних копалин тощо). 3. Погіршення екологічного та санітарно-епідеміологічного стану довкілля. 4. Зменшення біопродуктивності ґрунтів. 5. Скорочення тваринного й рослинного різноманіття. 6. Забруднення повітря внаслідок шкідливих технічних викидів у атмосферу. 7. Зниження родючості ґрунтів унаслідок вимивання гумусу, засолення, підтоплення, а також забруднення важкими металами, пестицидами та іншими речовинами. 8. Зменшення запасів і забруднення поверхневих і підземних вод унаслідок посиленого водозбору, потрапляння забруднюючих речовин у водні об'єкти. 9. Постійна загроза, пов'язана з можливими рецидивами аварій на Чорнобильській АЕС. 10. Ігнорування представниками атомного лобі інноваційних безпечних технологій вироблення електроенергії для потреб суспільства. Стан справ з погляду екології ускладнюється ще й іншими факторами, по-перше, тим, що сьогодні на планеті Земля сконцентровано біля двох тисяч тонн радіоактивних речовин. Ці елементи не є продуктом Природи й отримані в ядерних реакторах штучним науково-технологічним шляхом і є постійним потенційним детонатором небезпеки життю землян. По-друге, наша планета покрита на початок XXI століття не державними утвореннями, а наддержавними системами ринку, приватними центрами, які конкурують між собою, борються за сфери впливу, за владу, за фінанси й технології. Ці наддержавні монстри керуються інтересами власного збагачення й процвітання, а не стратегіями конструктивної еволюції планети, що є додатковим фактором напруги й небезпеки. Адже ринок, закріплюючи ті чи інші технології, по суті,

реалізує гальмування технологічного оновлення на виробництві, що опосередковано впливає на конструктивну еволюцію планети. По-третє, промисловість провідних у науково-технічному плані держав світу (США, Японія) вже сьогодні використовує більше половини планетарних ресурсів атмосфери, води, енергетики. І стає зрозуміло, що вони не віддадуть захоплені ресурси країнам Африки, Південної Америки, Близького й Далекого Сходу [3, с.45-54] тощо. Нинішня глобальна економічна криза є прямим і свідченням, і наслідком нездатності сучасної людської особистості піднятися до рівня усвідомлення її нової могутньої ролі в світі, усвідомити свої обов'язки й відповідальність за екологічний стан планети. Доречно пригадати думки відомого українського педагога В.О.Сухомлинського, який зауважував, що про вік математики, вік електроніки, вік техніки, вік космосу чути на кожному кроці... Та справа в тому, що всі ці вирази не відображають суті того, що насправді відбувається в наш час. Світ вступає в епоху Людини — ось що головне. І чисто технократичний підхід до екології економіки не тільки вузький і обмежений: він згубний і для одухотвореної Природи, і для еволюціонуючої людини, бо знімає з рахунку ціннісне, морально-етичне підґрунтя людського відношення до Природи — джерела натхнення, творчості, відпочинку, оздоровлення, гармонізації, а не лише ресурсної бази економіки. Існує тісний взаємозв'язок між національним характером етносу й краєвидами відповідного місця. Українська культурна традиція, якій притаманна душевність, чуйність, сердечність, романтизм, емоційність, ліричність, має специфічну ознаку, назва якої — **пейзажне мислення**: це, насамперед, здатність особистості сприймати духовні поняття в ландшафтних формах через традиційні архетипічні образи та уявлення (Громовик, Святовид, Купайло, Коляда, Гея, Геліос, Дажбог, Перун, Стрибог, Велес, Сур, Див, Ярило, Плеяди, Оріон, Волопас, Велика та Мала Ведмедиця, Кассіопея, Берегиня та ін.). З давніх-давен, з роду в рід передаються підростаючому поколінню від праукраїнства Закони правильного (екологічного, як говоримо зараз) життя:

1. Правильне мислення: Воля, Мета, Відвага.

2. Правильне бажання, хотіння: Любов, Справедливість, Послідовність,
3. Правильне виконання: Відповідальність, Точність, Дисципліна.
4. Правильне ставлення до себе: повноцінне «Я», Незалежне «Я», Узгоджене (гармонійне, збалансоване) «Я».
5. Правильне харчування: Якісна пожива, Національне вариво, Обрядність (Традиція).
6. Правильна Любов: Милосердність, Співпереживання, Жертвенність, Ощадність, Душевна краса і Вірність.
7. Правильна віра: Природне її народження, Блаженне розуміння, Правильне призначення [6, с.276 — 303].

Руйнування природних ландшафтів веде до знищення живих символів, які несуть енергію краси, любові, гармонії, натхнення в серця людей. Засвоєння учнівською молоддю оточуючого природного простору — це вихід у сферу духовної культури, бо екогуманна культура особистості й суспільства в цілому — це, насамперед, здатність людини відчувати живе буття світу на енергоінформаційному (надтонкому) рівні, запліднюючись його силою; входити в стан натхнення, творчої снаги, релаксації, творчості, медитативного оздоровлення.

Здійснюючи профорієнтаційну роботу з учнями ПТНЗ важливо закладати основи екологічної культури, яка сприяє розумінню цінності живої природи, а отже, в практичній професійній діяльності обирати шляхи й методи найменшої шкоди довкіллю. Недбалість у господарюванні, байдужість чи зажерливість до ресурсної бази Природи — все це ознаки низької екологічної культури людей, які й стають заручниками своєї безвідповідальності, споживацького егоїзму. Як мінімум, у процесі профорієнтаційної роботи учні ПТНЗ мають поглибити власну самосвідомість, розумінням таких вже встановлених Законів, які можна звести до коротких афористичних тез:

Закон №1. — «Все пов'язане з усім» [Коментар. Біосфера — наш спільний дім. Екологічного щастя в одній країні не може бути. Йому перешкоджають

забруднення середовища, парниковий ефект та озонні дірки. Цьому лихові має протистояти вся планетарна спільнота].

Закон №2.— «За все треба платити» [Коментар. За свою бездумно-злочинну діяльність у біосфері планети людина-господарник розплачується дорогою ціною власного здоров'я, поступовою втратою біорозмаїття, обмеженням ресурсів для подальшого існування].

Закон №3.— «Все треба кудись дівати» [Коментар. Продукти життєдіяльності людини забруднюють довкілля. Міжнародна спільнота, особливо під тиском «зелених», приймає спеціальні документи, які забороняють вивезення й поховання отруйних і радіоактивних відходів у економічно відсталих країнах. Світовий океан — також не місце для відходів].

Закон №4. — «Природа знає краще» [Коментар. Людина-господарник має зберігати екологічну рівновагу біосфери, не претендуючи бути мудрішою від Природи, та розвивати більш ефективно власний потенціал. За законом ноосфери В.І.Вернадського, біосфера неминуче перетвориться в ноосферу, тобто в сферу, де екологічний розум (збалансований, прогностичний) людини відіграватиме домінуючу роль у конструктивному розвитку відкритої системи «Природа — Людина — Суспільство (економіка)». Лише виважене, обачне, прогностичне ставлення до Природи, а не насильство та волюнтаризм, можуть бути основою формування ноосферної свідомості кваліфікованого робітника [1, с.320-321].

Епоха «незалежного» від Природи експансивного розвитку людства закінчилася. І сучасний кваліфікований робітник це має виразно усвідомлювати, розуміти закономірності й закони розвитку багатовекторної динамічної, відкритої системи «Природа — Людина — Суспільство (економіка). Іншими словами, саморозвиток, заснований на процесах природної саморегуляції, самоорганізації трансформується під впливом діяльності людства. І щоб ці трансформації не стали трагедійними для людей деформаціями незворотного характеру, важливо, щоб людство в цілому й кожний індивід зокрема, свідомо поліпшували свої духовно-моральні, екоетичні якості в поведженні один з одним та природою, що є джерелом і естетичної насолоди, й базою нашого морального добробуту. Тільки

на такій культурно-моральній світоглядній основі людства здатне дорости й формувати конструктивні стратегії управління природними процесами. Тому потрібні нові підходи, нове бачення біосферно-техносферних процесів і взаємозв'язків, нові форми свідомої поведінки людині на виробництві, сформовані на засадах нової екологічної та методологічної культури. Інакше розвиток глобальної екологічної кризи у віддаленій перспективі може призвести до загибелі цивілізації та дуже суттєвого погіршення життєвих умов найближчим часом. Вважаємо, що ця проблема є найпріоритетнішою з усіх інших як для професійної школи, так і вітчизняного державотворення. Екологічна й світоглядна культура кваліфікованого робітника — це, фактично, володіння теорією конструктивної виробничої діяльності, це вміння масштабно бачити й локально практично діяти; здатність оперувати загальними методами, засобами, способами, підходами до пізнання реального стану справ у багатомірному Світі, частиною якого ми є. І при цьому контролювати свій вплив думками, словами, мріями, планами, ідеями, образами, почуттями, вибором, вчинками на дійсність. Домагатися, щоб такий вплив на живий космоорганізм не був негативно-отруйним, деформуючим, а отже, таким, що несе загрозу безпеці життєдіяльності.

Отже, підвищення якості підготовки учнів ПТНЗ потребує прийняття вітчизняним співтовариством нової духовно-екологічної та світоглядної стратегії розвитку професійної школи, що зорієнтована на виживання людини-господарника в ХХІ столітті за рахунок стратегії екологічно безпечного, збалансованого, неосферно-синергетичного розвитку. Перехід до колективної турботи про безпечно-конструктивний розвиток землян — це насамперед зміна пріоритетів у системі «Людина — Суспільство (економіка) — Природа». Йдеться про підпорядкування діяльності людини екологічному, морально-етичному, світоглядно-цілісному імперативу — настійній потребі знати, розуміти й дотримуватися **Законів ПРИРОДИ**— відкритої багатомірної матеріально-енергетичної системи; беззаперечно сприймати вимоги її й обмеження, що визначаються цими законами, взаємовпливами та взаємозв'язками.

Іншими словами кажучи, — це такий розвиток, який не пошкоджує рівновагу систем і підсистем Землі; коли матеріальне виробництво й споживання, а також інші види діяльності соціуму відбуваються в межах, які визначаються здатністю природних екосистем **регенеруватися, відновлювати енергетичну самодостатність, поглинати забруднення й підтримувати життєдіяльність теперішніх і майбутніх поколінь**. А для цього потрібні свідомі колективні зусилля з метою досягнення якісно нових суспільних відносин, нового світоусвідомлення громадян у масштабах сім'ї, школи, інших освітніх закладів району, області, держави, Європи, всього світу; зміни відносин між державами, країнами, містами, селами й селищами, між корпораціями, фірмами, підприємствами й підприємцями, управлінцями усіх напрямів творчої діяльності людей, а також зовсім інший — неосферний — підхід до споживання природоресурсів у межах кожної структури й підструктури, в межах кожної країни. Першочерговим і одним з найскладніших завдань професійної освіти для посилення екологічної культури учнів ПТНЗ, крім інтеграційних процесів, є, звичайно, зміна **світоглядних установок і стереотипів**: замість **антропоцентричного** світогляду в стислі терміни треба формувати в учнів і дорослих **гуманний** (біоцентричний, ноосферо-синергетичний, цілісно-холістичний) світогляд, де домінують екоетичні цінності, норми, правила поведінки між складовими елементами відкритої динамічної системи «Природа — Людина — Суспільство (економіка)».

Висновки. Екологічний аспект профорієнтаційної роботи з учнями ПТНЗ спрямовується на формування в них основ екологічної самосвідомості та культури, що реалізується через засвоєння ними перш за все таких базових настанов і концептів:

1. Екогуманізм до усіх складових системи «Природа — Людина — Суспільство (економіка)» — це актуальна проблема сьогодення, яка потребує оновлення світоглядної парадигми як учнівської молоді ПТНЗ, так і членів суспільства з усіма його структурами.

2. Гуманізація професійної освіти сприяла усвідомленню потреби поширити такі підходи не лише на особистість людини, але й на природу та

економіку, що є складовими взаємопов'язаними компонентами єдиної динамічної відкритої системи.

3. Світ не існує фрагментарно-роз'єднано, дискретно, в ньому все з усім когерентно взаємозв'язано, взаємозумовлено, взаємомотивовано законами.

4. Людина має потребу в живій природній системі. Відокремлюючись від неї штучним середовищем та матеріалами, вона позбавляє себе багато чого. Негативні зміни в природі неодмінно впливають на здоров'я та рівень життя людини. **Антропосфера** — це залежна частина біосфери, яка з участю людини (людства) трансформується.

5. Окультурення та руйнування дикої природи погіршує стан біосфери, як наслідок, також і світ людини. Отже, необхідно зберігати частину біосфери в первинному стані — як **заповідники, національні парки, цілинні землі й ліси**. Дика природа має таке ж право на існування, як і людина. Сусідство з дикою природою збагачує світ людини.

6. Живі та неживі елементи природи разом з людиною та економікою мають складні взаємозв'язки. Вплив на один елемент або спотворення самих зв'язків приводить до змін у всій природній системі, що виразно проявляється в якості атмосфери, води, Землі, повітря, клімату планети в цілому.

Використана література:

1. Бровдій В.М., Гаца О.О. Закони екології (соціально-економічні, геофізичні і геохімічні): Навч. посібник/ За ред. В.М. Бровдія.— К.: «Освіта України», 2007.— 380с.

2. Вернадський В.И. Несколько слов о неосфере // Успехи биологии.— 1944.— №18.— Вып.2. — С.113-120.

3. Дмитриев А.Н. Планетофизическое состояние Земли и жизнь // Вестник международного Института космической антропологии, 1997.— Вып.4.— С.45-54.

4. Екологізація навчально-виховного середовища загальноосвітнього закладу: навч.-метод. посібник/ Уклад. Н.В. Кудикіна, Л.В. Романенко, К.А. Романенко, Т.А. Іваха.— Обухів: Обухів. друк., 2010.— 208с.

5. Енциклопедія освіти Акад. пед. наук України; головний редактор В.Г.Кремінь.— К.: «Юрінком Інтер», 2008.— 1040с.
6. Крисаченко В.С.Екологічна культура .— К.: Заповіт, 1996.— 352с.
7. Мельник Л.Г. Екологічна економіка: Підручник.— 3-є вид.— Суми: ВТД «Університетська книга», 2006.— 367с.
8. Панченко В.І. Деякі аспекти розвитку екопсихологічної культури учнівської молоді // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти.— Харків, 2002.— Вип.3.— с.271-275.
9. Рудоміно-Десятська О.В.Екологічна психологія.— К.:ІПО Київ. Націон. Ун-ту ім. Т.Г.Шевченка, 2001.— 71с.
10. Статистичний щорічник України за 2003р. К.: «Консультант», 2004.— 632с.